

ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Прокоф'єва-Янчиленко Д.М., к.ю.н.

*Служба безпеки України, вул. Володимирська, 33, м. Київ, Україна
gubkoz.sbu@gmail.com*

Статтю присвячено питанням забезпечення кримінологічної безпеки, що розглядається як інтегративна складова національної безпеки, а також ролі інформаційної складової та інформаційної сфери життєдіяльності суспільства в її забезпеченні.

Ключові слова: кримінологічна безпека, національна безпека, злочинність, загроза, інформаційна система, інформаційна сфера, інформаційна безпека.

ИНФОРМАЦИОННАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ В ОБЕСПЕЧЕНИИ КРИМИНОЛОГИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Прокофьева-Янчиленко Д.М.

*Служба безопасности Украины, ул. Владимирская, 33, г. Киев, Украина
gubkoz.sbu@gmail.com*

Статья посвящена вопросам обеспечения криминологической безопасности, которая рассматривается как интегративная составляющая национальной безопасности, а также роли информационной составляющей и информационной сферы жизнедеятельности общества в ее обеспечении.

Ключевые слова: криминологическая безопасность, национальная безопасность, преступность, угроза, информационная система, информационная сфера, информационная безопасность.

INFORMATION COMPONENT IN CRIMINOLOGICAL SECURITY PROVIDING

Prokof'yeva-Yanchylenko D.M.

*The State Security Service of Ukraine, str. Volodymirska, 33, Kyiv, Ukraine
gubkoz.sbu@gmail.com*

The article discusses the prospects for criminological security and the role of information component in the providing of criminological security. Today the urgent need is to extend the scope of human security, society and the state from crime through such areas as the protection of objects against crime, working with victims (including potential), a complication of the implementation of criminal activities, addressing the social consequences of criminal assault awareness-raising activities, etc. That is, it is in fact the criminological security. While human security is a system, which is included as a component of the system of national security, and this determines the feasibility anthropocentric approach to the development of the concept of security from criminal threats. Criminological security is a qualitative aspect, a "cluster" of national security in its complete manifestation, which is determined by the specifics of criminal threats entire range of objects and components of national security. The integrative nature is common for criminological security and information security too. Any dependence in social systems has informational nature, and any event or action, including the interaction of information systems, predetermined information (or need it), so information area plays an important role in the providing of criminological security. The research in the area of information laws will be facilitate the transfer of substantive focus from the attacked object (the crime) to the security object (person, society, state), effective forecasting criminological security and adjustments in the approach to developing the national security concept. The development of ideas about criminological security, which essence is a protection of each person, according to the value of the informational basis in human life and modern society, provides the solution of new tasks not only in criminological area, but the aim, which will be significant contribution to the provision of all components of national security (economic, environmental, military, political, technological, informational and other) and contribute to building a constitutional state, where the crime prevention and reduction of crime will be considered not only as an final aim, but as an interim goal of anti-crime policy.

Key words: criminological security, national security, crime, threat, information system, information field, information security.

Непересічне значення розвитку ідеї кримінологічної безпеки зумовлюється необхідністю формування нової ідеології протидії злочинності, переорієнтування правоохоронної системи з постійного пошуку кримінологічних загроз на реальне виконання головного завдання – забезпечення безпеки особи, суспільства й держави від злочинних посягань.

Проблеми забезпечення кримінологічної безпеки, у тому числі з точки зору інформаційної складової, досліджувались у працях О. Костенка, А. Шаваєва, Г. Горшенкова, В. Плєшакова, А. Тер-Акопова, В. Заплатинського, Т. Мельничук, Ю. Мельникова, Д. Симоненка, Б. Бідової, С. Лебєдева, Є. Скулиша, О. Фоміна, М. Клейменова, М. Бабаєва, В. Дрємїна, С. Шабанова, М. Шелухїна та інших учених.

У статті планується розглянути перспективи забезпечення кримінологічної безпеки та роль у цьому інформаційної складової.

Оскільки оцінка реалій кримінологічної обстановки, що склалася на сьогодні, дозволяє дійти висновку, що сучасний стан злочинності й рівень боротьби з нею є одними з основних факторів, які дестабілюють соціально-економічну та політичну обстановку. Забезпечення безпеки особи, суспільства й держави від загроз злочинних посягань входить до числа найбільш пріоритетних завдань усіх інститутів державної влади в Україні. Зростання суспільної небезпеки, жорстокості, різноплановості та «всюдисущості» злочинних проявів на фоні посилення організованості й професіоналізму дій злочинців та корумпування публічної сфери зумовлює стан знервованості населення, побоювання й усвідомлення особою стану безпорадності перед кримінальною загрозою. З криміналізацією різних сфер життєдіяльності держави й суспільства збільшується кількість ризиків, пов'язаних зі злочинністю, інтересами криміналітету та корумпованої влади. Натомість заходи забезпечення безпеки від злочинних посягань, розроблювані в межах чинної концепції національної безпеки, спрямовуються переважно на «боротьбу зі злочинністю», що відповідає усталеному науковому підходу та практиці протидії злочинності, за змістом яких єдиним об'єктом впливу залишаються злочинність (злочини) і злочинці. Однак нагальною потребою сьогодення є розширення сфери забезпечення безпеки людини, суспільства й держави від злочинних посягань завдяки таким напрямом, як захист об'єктів від злочинних посягань, робота з потерпілими (у тому числі потенційними), ускладнення здійснення злочинної діяльності, мінімізація соціальних наслідків злочинних посягань, роз'яснювально-просвітницька діяльність тощо, не зводячи її винятково до впливу на злочинність і злочинців. Тобто фактично мова йде про кримінологічну безпеку та її забезпечення [1; 2; 3; 4; 5].

З огляду на те, що згідно зі ст. 3 Закону України «Про основи національної безпеки України» об'єктами національної безпеки є людина й громадянин (їхні конституційні права та свободи), суспільство (його духовні, морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні й матеріальні цінності, інформаційне та навколишнє природне середовище й природні ресурси), держава (її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність), можна стверджувати, що національна безпека являє собою комплексний феномен (метасистему), складовими якого є безпека відповідних об'єктів у кожній сфері їх життєдіяльності [6]. Однак оскільки держава й суспільство не становлять самостійних екзистенційних центрів, то слід брати до уваги, що «життєдіяльність» останніх, їх участь у соціальних процесах і суспільних відносинах у будь-якому разі здійснюється за посередництва людини. Отже, безпека людини являє собою систему, яка є складовою метасистеми національної безпеки, що, відповідно, зумовлює доцільність антропоцентричного підходу до розробки концепції національної безпеки. Це повною мірою знайшло відображення в теорії кримінологічної безпеки [7]. Чи належить у цьому сенсі кримінологічна безпека до складових національної безпеки поряд з інформаційною, економічною, політичною та іншими видами безпеки? Не маючи самостійного, зумовленого галузевим поділом залежно від сфери життєдіяльності особи, суспільства й держави об'єкта, вона є радше якісним аспектом, «зрізом» національної безпеки в її повному комплексному прояві, що визначається специфікою загроз усьому спектру складових національної безпеки. Фактично кримінологічна безпека є «безпекою національної безпеки» та «безпекою» її окремих складових від протиправних посягань.

У контексті інтегративного характеру кримінологічної безпеки неможливо не згадати про інформаційну безпеку внаслідок її подібного характеру й системотвірного значення для національної безпеки. Так, інформаційна безпека є не лише самостійною складовою національної безпеки, а й невід'ємною інтегрованою частиною політичної, економічної, оборонної та інших складових національної безпеки, оскільки в соціальних системах залежність має інформаційну природу. Зокрема, має місце вплив різних компонентів інформаційної дії на внутрішню структуру інтересів (життєвих цінностей, соціальних пріоритетів, внутрішніх настанов) соціальних об'єктів (соціальні групи, окрема особистість) та на еволюцію їх зовнішньої соціальної поведінки [8], оскільки інформаційна сфера не лише існує самостійно, утворюючись сукупністю певних елементів (суб'єктів інформаційних процесів, інформації, призначеної для використання суб'єктами інформаційної сфери, інформаційної інфраструктури, суспільних відносин, що складаються у зв'язку з формуванням, зберіганням, передачею та розповсюдженням інформації), а й забезпечує функціонування та взаємозв'язок інших сфер життєдіяльності суспільства, у тому числі й оцінку загроз їх безпеці [9; 10; 11].

Такий особливий статус інформаційної сфери (і, відповідно, інформаційної безпеки) зумовлюється тим, що суб'єкти інформаційної сфери та окремі елементи її інфраструктури можуть об'єднуватися загальним поняттям інформаційної системи, тобто системи, яка здійснює отримання вхідних даних, їх обробку та (або) зміну власного внутрішнього стану, видачу результату або зміну власного зовнішнього стану. Метою існування інформаційних систем, що діють у кібернетичному й соціальному просторі, є зміна у своїх інтересах поведінки інших інформаційних систем або ж підтримання їх поведінки незмінною. Для цього може застосовуватись як інформаційний, так і механічний (фізичний) вплив, однак останній є ефективним не для всіх інформаційних систем (зокрема, небіологічних), тому завжди супроводжується відповідними інформаційними впливами, які є безконтактними й сугестивними. Кожна інформаційна система, здатна за вхідними даними відпрацьовувати той чи інший алгоритм, може розглядатись як об'єкт інформаційного впливу, під яким розуміється вплив із використанням засобів, що дозволяють здійснювати з інформацією, яка передається, обробляється, створюється, знищується чи сприймається, заплановані дії, або ж цілеспрямована передача інформації (у більш загальному вигляді) [12]. Отже, будь-яка подія або дія, у тому числі взаємодія інформаційних систем, зумовлюється отриманням інформації (або потребою в ньому) та продуцією актуалізовану або потенційну інформацію, оцінюється інформаційними системами внаслідок сприйняття такої інформації. Саме ця закономірність спричиняє «проникнення» інформаційної сфери до інших сфер життєдіяльності суспільства та обґрунтовує особливий статус інформаційної безпеки, причому в ході розвитку технічного прогресу залежність інших сфер національної безпеки від безпеки інформаційної все більше зростатиме.

Особливу роль інформаційна сфера відіграватиме також у забезпеченні кримінологічної безпеки. По-перше, інформаційна сфера є однією із самостійних сфер життєдіяльності об'єктів кримінологічної безпеки, що потенційно потерпає від кримінальних загроз, причому забезпечення інформаційної безпеки, у тому числі від кримінальних загроз, справлятиме позитивний вплив на забезпечення кримінологічної безпеки об'єктів в інших сферах їх життєдіяльності. По-друге, власне визначення кримінологічної безпеки включає інформаційний фактор – усвідомлення захищеності від кримінальних загроз, що передбачає наявність та оцінку інформації про стан захищеності. По-третє, з точки зору теорії інформації діяльність правоохоронних органів із викриття, знешкодження й прогнозування кримінальних загроз носить насамперед інформаційний характер (являє собою процес збирання, аналізу та використання інформації), як і власне процес вчинення злочину, як пов'язаного, так і не пов'язаного з використанням механічних інформаційних систем (злочинець оцінює інформацію щодо потенційного потерпілого, предмета або об'єкта злочину, можливі результати своїх дій тощо, займається інформаційним пошуком у процесі готування до злочину, здійснює безпосередній інформаційний вплив на потерпілого шляхом погроз, шантажу тощо; навіть у разі вчинення злочинів без попередньої підготовки має місце отримання від зовнішнього середовища інформації, у тому числі опосередкованої, що спонукає до певних дій, та реакції на неї, яка у свою чергу змінює об'єктивну реальність і, відповідно, лишає по собі інформацію). Це дозволяє вести мову про доцільність досліджень, спрямованих на розкриття відповідних закономірностей інформаційної сфери й інформаційної складової національної безпеки. Використання їх результатів у подальшому розвитку теорії кримінологічної безпеки як системи знань про стан захищеності життєво важливих та інших істотних інтересів особи, суспільства й держави від злочинних посягань та їх загроз, а також про діяльність щодо зниження небезпеки кримінальних загроз, забезпечення віктимологічного захисту об'єктів і предметів злочинних посягань та віктимологічної профілактики сприятиме перенесенню змістовного акценту з об'єкта нападу (злочинність) на об'єкт захисту (особа, суспільство, держава), тобто на ті цінності, яким має гарантуватися кримінологічна безпека, ефективно прогнозування кримінологічної безпеки та її антропоцентризація з відповідним внесенням істотних коректив у підхід до розробки концепції національної безпеки. У теоретичному сенсі мова йде про принципово новий підхід до формування фундаментальних базових ідей, на яких має будуватися державна кримінальна та кримінологічна політика, орієнтована не на традиційне викриття й покарання персоніфікованого зла, а на реальний захист кожної особи від такого зла [14; 15].

Розвиток концепції кримінологічної безпеки, сутність якої полягає у визначенні захисту кожної конкретної особи кінцевою метою та найвищим сенсом правоохоронної політики, з огляду на особливості значення інформаційного підґрунтя життєдіяльності людини та суспільства в сучасному світі передбачає вирішення нових завдань, не лише спрямованих на досягнення власне кримінологічної мети, а й таких, що здійснюють істотний внесок у забезпечення всіх складових національної безпеки (економічної, екологічної, військової, політичної, техногенної, інформаційної

тощо) та сприяють побудові правової держави, в умовах якої попередження злочинів і зниження рівня злочинності розглядаються не як кінцева, а як проміжна мета.

ЛІТЕРАТУРА

1. Плешаков В.А. Криминологическая безопасность и ее обеспечение в сфере взаимовлияния организованной преступности и преступности несовершеннолетних : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / В.А. Плешаков ; Академия управления МВД России. – М., 1998. – 323 с.
2. Плешаков В.А. Криминологическая безопасность в системе общественной безопасности / В.А. Плешаков, Н.Д. Нечевина // Предупреждение преступности и обеспечение безопасности в городах : Материалы международной науч.-практ. конф. (7-8 апреля 1999 г.). – М. : Моск. юрид. ин-т МВД России, 1999. – С. 135-144.
3. Шаваев А.Г. Криминологическая безопасность негосударственных объектов экономики / А.Г. Шаваев. – М. : ИНФРА-М., 1995. – 128 с.
4. Репецкая А.Л. Организованная преступность в сфере экономики и финансов и проблемы борьбы с ней / А.Л. Репецкая. – Иркутск : Иркутский гос. унив-т, 2000. – 165 с.
5. Бабаев М.М. Криминологическая безопасность в системе национальной безопасности (опыт структурного анализа) / М.М. Бабаев, В.А. Плешаков // Криминологический журнал. – 2005. – № 7. – С. 5-9.
6. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19 червня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.kiev.ua>
7. Каландаров К.Х. Устойчивое развитие : коммуникативные основания. Философский анализ / К.Х. Каландаров. – М. : Гуманитар. центр «Монолит», 1999. – 271 с.
8. Баранов А.А. Концептуальные вопросы информационной безопасности Украины / А.А. Баранов // Нормативно-правовая база защиты информации : сб. материалов. – К., 1997. – С. 53-58.
9. Шерстюк В.П. Информационная безопасность в системе обеспечения национальной безопасности России, федеральный и региональный аспекты обеспечения информационной безопасности / В.П. Шерстюк // Информационное общество. – 1999. – № 5. – С. 3-5.
10. Лопатин В.Н. Информационная безопасность России : автореф. дисс. на соиск. науч. степ. докт. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория права и государства ; история права и государства ; история политических и правовых учений» / В.Н. Лопатин. – СПб., 2000. – 28 с.
11. Литвиненко О.В. Інформаційний простір як чинник забезпечення національних інтересів України : монографія / О.В. Литвиненко, І.Ф. Бінько, В.М. Потіха. – К. : Чорнобильінтерінформ, 1998. – 50 с.
12. Расторгуев С.П. Информационная война / С.П. Расторгуев. – М. : Радио и связь, 1998. – 415 с.
13. Бердяев Н.А. О рабстве и свободе человека : опыт персоналистической философии / Н.А. Бердяев // Царство Духа и царство Кесаря / сост. и послесл. П.В. Алексеева. – М. : Республика, 1995. – С. 63.
14. Лебедев С.Я. Криминологическая безопасность в системе национальной безопасности России / С.Я. Лебедев // Российский криминологический взгляд. – 2006. – №3. – С. 211-215.
15. Тер-Акопов А.А. Безопасность человека : Теоретические основы социально-правовой концепции : монографія / А.А. Тер-Акопов. – М. : Междунар. независимый эколого-политолог. ун-т, 1998. – 196 с.

REFERENCES

1. Pleshakov, V.A. (1998), "Criminological security and its maintenance in the area of mutual influence of organized crime and juvenile delinquency", Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.08, Moscow, Russia.
2. Pleshakov, V.A. and Nechevina, N.D. (1999), "Criminological security in the system of public safety", *Preduprezhdenie prestupnosti i obespechenie bezopasnosti v gorodah : Materialy*

mezhdunarodnoy nauch.-prakt. konf. [Crime prevention and security provision in cities : Proceedings of the international scientific and practical conference], Moscow, Moscow legal institute of Ministry of internal affairs of Russia, April 7-8, 1999, pp. 135-144.

3. Shavaev, A.G. (1995), *Kriminologicheskaya bezopasnost nehosudarstvennykh obektov ekonomiki* [Criminological security of non-state economic facilities], INFRA-M, Moscow, Russia.
4. Repetskaya, A.L. (2000), *Orhanizovannaya prestupnost v sfere ekonomiki i finansov i problemy borby s ney* [Organised crime in the sphere of economy and finance and the problems of combating it], Irkutsk state university, Irkutsk, Russia.
5. Babaev, M.M. and Pleshakov, V.A. (2005), “Criminological security in the national security system (the experience of structural analysis)”, *Kriminologicheskii zhurnal*, no. 7, pp. 5-9.
6. “On the Fundamentals of National Security of Ukraine” : Law of Ukraine of June 19, 2003, available at : <http://www.rada.kiev.ua> (access January 28, 2015).
7. Kalandarov, K.H. (1999), *Ustoychivoe razvitie : kommunikativnye osnovaniya. Filosofskiy analiz* [Sustainable development : communicative bases. philosophical analysis], Humanitarnyy tsentr «Monolit», Moscow, Russia.
8. Baranov, A.A. (1997), “Conceptual issues of information security of Ukraine”, *Normativno-pravovaya baza zashchity informatsii : sb. materialov* [Legal and regulatory framework of information protection : collection of materials], Kyiv, pp. 53-58.
9. Sherstyuk, V.P. (1999), “Information security in the system of national security of Russia, federal and regional aspects of information security”, *Informatsionnoe obshchestvo*, no. 5, pp. 3-5.
10. Lopatin, V.N. (2000), “Information security of Russia”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.01, Saint Petersburg, Russia.
11. Litvinenko, O.V. (1998), *Informatsiynyi prostir yak chinnyk zabezpechennya natsionalnykh interesiv Ukrainy* [Information space as a factor securing national interests of Ukraine], Chornobilinterinform, Kyiv, Ukraine.
12. Rastorguev, S.P. (1998), *Informatsionnaya voyna* [Information war], Radio i sviaz, Moscow, Russia.
13. Berdiaev, N.A. (1995), “On slavery and freedom : experience of personalism”, *Tsarstvo Dukha i tsarstvo Kesarya, Respublika*, Moscow, Russia, p. 63.
14. Lebedev, S.Ya. (2006), “Criminological security in the system of national security of Russia”, *Rossiyskiy kriminologicheskii vzglyad*, no. 3, pp. 211-215.
15. Ter-Akopov, A.A. (1998), *Bezopasnost cheloveka : Teoreticheskie osnovy sotsialno-pravovoy kontseptsii* [Human security : theoretical foundations of socio-legal concept], International independent ecological-political science university, Moscow, Russia.

УДК 343.24 (477)

ПРИНЦИП РІВНОСТІ ЗАСУДЖЕНИХ ПЕРЕД ЗАКОНОМ ЯК ПРАВОВА ПАРАДИГМА ПРОТИДІЇ ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ (ТЮРЕМНІЙ) СУБКУЛЬТУРИ

Крикушенко О.Г., генерал-майор внутрішньої служби, начальник

*Управління Державної пенітенціарної служби України в Харківській області,
вул. Нетіченська, 14, м. Харків, Україна
shtab_kh@ukr.net*

Досліджено поняття, зміст, вимоги й проблеми реалізації принципу рівності перед законом засуджених до позбавлення волі. Визначено, що місця позбавлення волі, порядок та умови виконання й відбування